

Regeringens proposition

1991/92:149

om avskaffande av delpensionsförsäkringen m.m.

Prop.
1991/92:149

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 20 februari 1992.

På regeringens vägnar

Bengt Westerberg

Bo Könberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att delpensionsförsäkringen avskaffas fr.o.m. den 1 juni 1992. Den som uppbär delpension vid denna tidpunkt får behålla sin delpension så länge förutsättningarna för detta finns enligt nuvarande regelsystem.

Enligt särskilda övergångsbestämmelser föreslås att delpension enligt nu gällande bestämmelser skall kunna beviljas den som ansökt om delpension före maj månads utgång 1992, under förutsättning att den försäkrade fyllt 60 år senast den 31 augusti 1992. En ytterligare förutsättning skall vara att arbetstidsminskningen skett eller sker senast under år 1992.

Vidare föreslås att en möjlighet införs inom den allmänna pensioneringen att göra förtida och uppskjutet uttag av en fjärdedels ålderspension.

Slutligen föreslås att socialavgiften till delpensionsförsäkringen upphör den 1 juli 1992. Samtidigt höjs socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen med motsvarande procentsats. Ur delpensionsfonden föreslås sammanlagt 7 miljarder kronor få disponeras för att finansiera det beräknade underskottet för arbetsskadeförsäkringen under budgetåret 1992/93 samt bidra till finansieringen av folkpensionen under budgetåret 1992/93.

1 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall upphöra att gälla vid utgången av maj 1992.

Den upphävda lagen tillämpas dock fortfarande i fråga om

1. den som har rätt till delpension för maj 1992,
2. den som ansöker om delpension före utgången av maj 1992 samt senast före utgången av augusti 1992 uppnått 60 års ålder och minskar sin arbetstid enligt lagen före utgången av år 1992.

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1981:691) om socialavgifter¹ dels att 4 kap. 4 § skall upphöra att gälla, dels att 3 kap. 1 och 4 §§ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

1 §

En försäkrad som avses i 1 kap. 2 § skall på det avgiftsunderlag som anges i 3 – 5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 9,60 procent,
2. folkpensionsavgift med 7,45 procent,
3. tilläggs pensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,
6. arbetsskadeavgift med 0,90 procent samt
7. arbetarskyddsavgift med 0,20 procent.

En försäkrad som avses i 1 kap. 2 § skall på det avgiftsunderlag som anges i 3 – 5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 9,60 procent,
2. folkpensionsavgift med 7,45 procent,
3. tilläggs pensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,
4. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,
5. arbetsskadeavgift med 1,40 procent samt
6. arbetarskyddsavgift med 0,20 procent.

4 §

Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 1 och 5 – 7 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 3 kap. 2 eller 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 2 – 4 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring.

Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 1 och 4 – 6 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 3 kap. 2 eller 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 2 – 3 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet samt i fråga om delpensionsfondens tillgångar och förvaltning.

¹ Lagen omtryckt 1989:633.

3. Omfattar beskattningsår tid såväl före som efter utgången av juni 1992 skall, om den avgiftsskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden före utgången av juni 1992 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller före utgången av juni 1992 och hela beskattningsåret.

4. Av delpensionsfondens tillgångar skall under budgetåret 1992/93 7 miljarder kronor användas som bidrag till finansiering av utgifter enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring samt utgifter för folkpension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Lag om ändring i lagen (1991:1993) om ändring i lagen (1991:1236) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter i paragrafens lydelse enligt lagen (1991:1993) om ändring i lagen (1991:1236) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3 – 5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 7,80 procent,

2. folkpensionsavgift med 7,45 procent,

3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,

4. delpensionsavgift med 0,50 procent,

5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,

6. arbetsskadeavgift med 0,90 procent,

7. arbetsmarknadsavgift med 2,04 procent,

8. arbetarskyddsavgift med 0,35 procent,

9. utbildningsavgift med 0,39 procent samt

10. lönegarantiavgift med 0,20 procent.

Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock beträffande ersättning som avses i 11 kap. 2 § första stycket m och femte stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring betala endast tilläggspensionsavgift.

Staten betalar inte arbetsskadeavgift.

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3 – 5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 7,80 procent,

2. folkpensionsavgift med 7,45 procent,

3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,

4. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,

5. arbetsskadeavgift med 1,40 procent,

6. arbetsmarknadsavgift med 2,04 procent,

7. arbetarskyddsavgift med 0,35 procent,

8. utbildningsavgift med 0,39 procent samt

9. lönegarantiavgift med 0,20 procent.

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 och 4 §§, 7 kap. 3 a § samt 12 kap. 1 och 4 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Rätt till folkpension i form av *alderspension* tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller sextiofem år.

Uttag av ålderspension må begränsas till att avse hälften av pensionen.

Uttag av ålderspension må begränsas till att avse hälften *eller en fjärdedel* av pensionen.

På särskild framställning av försäkrad utgår ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller sextiofem år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextio års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av tilläggs-pension enligt 12 kap. 1 § tredje stycket, med mindre han tillika gör motsvarande framställning enligt nämnda lagrum.

4 §

Då uttag avser hälften av *alderspension* skall minskning eller ökning enligt 2 och 3 §§ gälla motsvarande del av pensionen.

Då uttag avser hälften *eller en fjärdedel* av *alderspensionen* skall minskning eller ökning enligt 2 och 3 §§ gälla motsvarande del av pensionen.

7 kap.

3 a §²

En försäkrad som uppbär hel ålderspension enligt denna lag har inte rätt till förtidspension. En försäkrad *som* uppbär *halv* ålderspension enligt denna lag har inte rätt till hel förtidspension *eller* två tredjedelar av hel förtidspension.

En försäkrad som uppbär hel ålderspension enligt denna lag har inte rätt till förtidspension. *Om* en försäkrad uppbär *partiell* ålderspension enligt denna lag har *han* inte rätt till hel förtidspension. *Inte heller har en försäkrad som uppbär halv ålderspension enligt denna lag rätt till två tredjedelar av hel förtidspension.*

12 kap.

1 §

Rätt till tilläggs-pension i form av *alderspension* tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller sextiofem år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre år.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1991:1040.

Uttag av ålderspension må begränsas till att avse hälften av pensionen.

Uttag av ålderspension må begränsas till att avse hälften *eller en fjärdedel* av pensionen.

På särskild framställning av försäkrad utgår, under förutsättning som i första stycket sägs, ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller sextiofem år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextio års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av folkpension enligt 6 kap. 1 § tredje stycket, med mindre han tillika gör motsvarande framställning enligt nämnda lagrum.

4 §

Då uttag avser hälften av *ålderspension* skall minskning eller ökning enligt 2 och 3 §§ gälla motsvarande del av pensionen.

Då uttag avser hälften *eller en fjärdedel* av *ålderspensionen* skall minskning eller ökning enligt 2 och 3 §§ gälla motsvarande del av pensionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1992. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla i fråga om pension som avser tid före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

Pensionstillskottet till ålderspension, omställningspension, särskild efterlevandepension eller änkepension är femtiofyra procent av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat följer av bestämmelserna i andra och tredje styckena.

För den som har börjat att ta ut sin ålderspension tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller sextiofem år är pensionstillskottet det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. lagen om allmän försäkring.

Pensionstillskottet till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring i detta lagrumms lydelse vid utgången av år 1989 betalas ut med minskat belopp, är det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas i motsvarande mån. Pensionstillskottet till halv ålderspension är hälften av det pensionstillskott som angetts i första eller andra stycket. För den som har två tredjedelar av hel särskild efterlevandepension eller halv sådan pension eller har änkepension, som med tillämpning av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring betalas ut med viss andel av en oreducerad sådan pension, är pensionstillskottet motsvarande andel av det pensionstillskott som angetts i första stycket.

Pensionstillskottet till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring i detta lagrumms lydelse vid utgången av år 1989 betalas ut med minskat belopp, är det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas i motsvarande mån. Pensionstillskottet till halv *respektive en fjärdedel* ålderspension är hälften av *respektive en fjärdedel* av det pensionstillskott som angetts i första eller andra stycket. För den som har två tredjedelar av hel särskild efterlevandepension eller halv sådan pension eller har änkepension, som med tillämpning av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring betalas ut med viss andel av en oreducerad sådan pension, är pensionstillskottet motsvarande andel av det pensionstillskott som angetts i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1992.

¹ Senaste lydelse 1990:775.

Lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd

Härigenom föreskrivs att 24 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*24 §²

Uppbär en stödtagare änke- eller änklingspension eller annan ålderspension än enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller mindre än hel förtidspension, *mindre än helt* sjukbidrag eller *halv* ålderspension enligt nämnda lag eller delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring, nedsätts det kontanta arbetsmarknadsstödet med pensionsbeloppet. En sådan nedsättning skall inte göras med hänsyn till omställningspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen om allmän försäkring.

Uppbär en stödtagare änke- eller änklingspension eller annan ålderspension än enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller mindre än hel *förmån av* förtidspension, sjukbidrag eller ålderspension enligt nämnda lag eller delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring, nedsätts det kontanta arbetsmarknadsstödet med pensionsbeloppet. En sådan nedsättning skall inte göras med hänsyn till omställningspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen om allmän försäkring.

Uppbär stödtagare livränta från försäkringsinrättning på grund av yrkesskada eller olycksfall, nedsättes stödet enligt grunderna i första stycket.

Ersättning understigande tio kronor för dag utbetalas ej. Brutet krontal utjämnas till närmast högre krontal.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1992.

¹ Lagen omtryckt 1982:433.

² Senaste lydelse 1988:888.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 februari 1992

Närvarande: statsrådet B. Westerberg, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, af Ugglas, Thurdin, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, Ask

Föredragande: statsrådet Könberg

Proposition om avskaffande av delpensionsförsäkringen

1 Inledning

Delpensionsförsäkringen infördes den 1 juli 1976 genom lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring. Försäkringen, som avsåg att göra det möjligt för personer som fyllt 60 år att trappa ned sin arbetsinsats inför den ordinarie ålderspensioneringen, omfattade till en början endast anställda. Försäkringen utvidgades den 1 januari 1980 till att omfatta även egenföretagare och uppdragstagare. Anslutningen av dessa grupper motiverades i propositionen 1978/79:69 bl.a. av rättviseskäl. Dessa förvärvsarbetande hade samma behov som anställda av att minska sin arbetstid under de sista yrkesverksamma åren. Den nämnda lagen ersattes den 1 januari 1980 av den alltjämt gällande lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring.

För rätt till delpension krävs bosättning i Sverige. Under en ramtid av tolv månader omedelbart före arbetstidsminskningen skall den försäkrade ha arbetat i minst 75 dagar fördelade på minst fyra månader. Vidare skall sökanden ha förvärvsarbetat i sådan omfattning att han tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst inom ATP för minst tio år fr.o.m. 45 års ålder. Den som uppfyller dessa tre villkor är försäkrad för delpension.

Den försäkrade skall arbeta i genomsnitt minst 17 timmar per vecka efter minskningen av arbetstiden för att vara berättigad till delpension. Den sammanlagda arbetstiden efter arbetstidsminskningen får uppgå till högst 35 timmar i genomsnitt per vecka. Minskningen av arbetstiden får ske tidigast fr.o.m. 60-års månaden.

Beräkningen av delpensionens storlek sker med utgångspunkt i inkomsten före respektive efter arbetstidsminskningen. Skillnaden mellan dessa

båda inkomster utgör pensionsunderlaget. Delpensionen utgör sedan 65 procent av pensionsunderlaget. Pensionen värdesäkras genom anknytning till basbeloppet. Delpensionen är skattepliktig och pensionsgrundande för ATP.

Den 1 januari 1981 sänktes kompensationsgraden inom delpensioneringen till 50 procent av inkomstbortfallet. Sänkningen motiverades med att det annars inte skulle framstå som tillräckligt lönsamt att heltids-arbeta jämfört med att vara deltidspensionerad.

Den parlamentariskt sammansatta pensionsberedningen (S 1984:03) som hade till uppgift att göra en översyn av vissa frågor inom den allmänna pensioneringen behandlade också delpensionsfrågan i betänkandet SOU 1986:47 Deltidspension – översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen. I betänkandet föreslogs vissa ändringar i delpensionsförsäkringen. Dessa förändringar genomfördes den 1 juli 1987 (prop. 1986/87:133, Sfu22, rskr. 326). Förändringarna innebar bl.a. att arbete som uppdragstagare jämställdes med arbete som anställd. Inkomsten före arbetstidsminskningen skulle beräknas med utgångspunkt i den genomsnittliga ATP-poängen för de tre bästa av de senaste fem åren före minskningen. Samtidigt höjdes kompensationsgraden inom delpensionsförsäkringen till 65 procent av inkomstbortfallet.

Antalet delpensionärer var som störst i början av år 1981 då ca 69 000 personer uppbar delpension. Den sänkning av kompensationsgraden inom delpensionsförsäkringen, som genomfördes år 1981, medförde en kraftig minskning av antalet delpensionärer. År 1986 uppgick antalet delpensionärer till ca 32 000. Den höjda kompensationsgraden ledde till en ökning av antalet delpensionärer. Antalet uppgick i december 1991 till ca 38 000 personer.

Delpensionsförsäkringen finansieras genom en socialavgift och avkastning från en särskild fond – delpensionsfonden. Avgiftsuttaget är 0,5 procent av avgiftsunderlaget. Avgiften är tillräcklig för att finansiera försäkringens kostnader och överskottet ökar fondens storlek. Fonden beräknades i december 1991 uppgå till ca 11,8 miljarder kronor.

2 Allmän motivering

2.1 Utgångspunkter för välfärdspolitiken

Utgångspunkten för regeringens välfärdspolitik är att den skall gynna alla men betyda mest för de ensamma, de handikappade och de sjuka. Särskild hänsyn skall tas till dem som inte själva kan uppnå en rimlig standard. Staten måste ha det yttersta ansvaret för medborgarnas grundläggande trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom. Samtidigt är det viktigt att bryta den ekonomiska stagnationen och lägga grunden för en ny period av tillväxt och utveckling i landet.

Av samhällsekonomiska skäl är det nödvändigt att se över reglerna för socialförsäkringssystemet. Regeringen har därför övervägt inom vilka delar av socialförsäkringen besparingar kan genomföras med hänsyn till de principer som bör vara vägledande för den sociala välfärdens utformning. Delpensionsförsäkringen syftar till att ge den som minskar sin arbetstid kompensation för det inkomstbortfall han gör till följd av arbetstidsminskningen. Den enskildes beslut att ansöka om delpension är en frivillig åtgärd som inte behöver föranledas av någon minskning av arbetsförmågan. Förekomsten av delpensionsförsäkringen innebär en betydande utgift för socialförsäkringssystemet.

2.2 Avskaffande av delpensionsförsäkringen

Mitt förslag: Delpensionsförsäkringen avskaffas fr.o.m. den 1 juni 1992. Den som har rätt till delpension närmast före denna tidpunkt omfattas av nu gällande regelsystem under hela den tid han är berättigad till delpension.

Skälen för mitt förslag: Delpensionsförsäkringen infördes den 1 juli 1976 som ett led i utformningen av systemet med rörlig pensionsålder. Den andra beståndsdel i detta system var och är möjligheten att göra förtida respektive uppskjutet uttag av ålderspension mellan 60 och 70 års ålder. Pensionsbeloppet för den som gör förtida uttag minskas för varje månad som denne tar ut sin pension före den ordinarie pensionsmånaden med för närvarande 0,5 procent. Vid uppskjutet uttag av pensionen höjs beloppet med 0,7 procent per månad som förflutit från ingången av den månad då den försäkrade fyllde 65 år. I båda fallen är förändringen av pensionsbeloppet livsvarig och sänkningen respektive höjningen av pensionen aktuariiskt beräknad.

Delpensionen har en annan karaktär än systemet med förtida och uppskjutet uttag av pension. Pensionen reduceras inte för den som tar ut delpension. I stället är även den tid då den försäkrade uppbär delpension pensionsgrundande. I en situation då samhällsekonomin utsätts för kraftiga påfrestningar måste socialförsäkringssystemets utgifter prövas på samma noggranna sätt som andra offentliga utgifter. Den som tar ut delpension gör ett frivilligt val, som inte styrs av bristande arbetsförmåga utan i stället av en önskan att få en mjukare övergång till en tillvaro som ålderspensionär. Delpensionsförsäkringen är således en försäkringsform som måste ifrågasättas när samhällets kostnader för socialförsäkringssystemen övervägs. Den socialavgift som tas ut för att finansiera delpensionsförsäkringen skulle kunna användas på ett bättre sätt. Avgiftsinkomsterna behövs för att stärka ekonomin för övriga grenar av socialförsäkringen.

De erfarenheter som gjorts beträffande utnyttjandet av delpensionsförsäkringen tyder på att försäkringen framför allt utnyttjas av tjänstemannagrupperna och i synnerhet inom den offentliga sektorn. Ca hälften av det totala antalet delpensionärer tillhör tjänstemannagrupperna. Delpensionsförsäkringen kan således knappast sägas vara en försäkringsform som utnyttjas på ett likartat sätt av olika grupper i samhället.

Mot denna bakgrund föreslår jag att delpensionsförsäkringen avskaffas fr.o.m. den 1 juni 1992. Den som närmast före denna tidpunkt har rätt till delpension bör ha rätt till sådan pension enligt nu gällande regelsystem så länge han uppfyller förutsättningarna för delpension. Detta innebär att en sådan person också har möjlighet att ändra delpensionsförsäkringens omfattning genom att ändra sin arbetstid enligt nuvarande regler.

Den föreslagna åtgärden bör lagtekniskt genomföras genom en lag om upphävande av lagen om delpensionsförsäkring.

2.3 Övergångsbestämmelser

Mitt förslag: Delpension enligt nu gällande regelsystem kan beviljas den som ansökt om delpension före maj månads utgång 1992 under förutsättning att han/hon har fyllt eller fyller 60 år senast den 31 augusti 1992. Som ytterligare förutsättning skall gälla att arbetstidsminskningen skett eller sker före utgången av december 1992.

Skälen för mitt förslag: Ett beslut att ansöka om delpension är en lång process. Förutom de krav som lagstiftningen ställer angående den försäkrades ålder och omfattningen av arbetstidsminskningen krävs också en rad andra åtgärder från den försäkrade. Delpensionsförsäkringen ger inte någon rätt till deltidarbete. Det är i stället den försäkrades eget initiativ som behövs för att han tillsammans med arbetsgivaren skall komma överens om nedsatt arbetstid och från vilken tidpunkt arbetstidsminskningen skall ske. Först sedan dessa dispositioner är klara kan en ansökan om delpension inlämnas till försäkringskassan.

Mot denna bakgrund är det rimligt att förse en lag om avskaffande av delpensionsförsäkringen med avpassade övergångsregler för att åstadkomma en mjukare övergång till den nya situationen. En person som vidtagit omfattande åtgärder för att planera en delpensionering bör inte abrupt berövas möjligheten att få delpension. Detta särskilt med hänsyn till att möjligheterna att disponera om sitt arbetsliv och sin arbetstid kan vara begränsade när processen väl satts igång. En rimlig avvägning är därför enligt min bedömning att den som ansökt om delpension före maj månads utgång 1992, dvs. före den tidpunkt då delpensionsförsäkringen avskaffas enligt mitt förslag, skall kunna beviljas delpension.

Ett beslut om delpension bör dock inte kunna omfatta pensionstillfällen som ligger alltför långt fram i tiden. Av det skälet bör möjligheten att ansöka om delpension begränsas så att ansökan endast kan göras av den som senast den 31 augusti 1992 uppnått 60 års ålder. Vidare bör en förutsättning vara att den nedtrappning av arbetstiden som utgör förutsättning för rätten till delpension sker senast under år 1992. På så sätt ges de försäkrade möjligheter till en mjukare anpassning till en situation då delpensionsförsäkringen inte längre finns tillgänglig.

3 Socialavgifter

Mitt förslag: Socialavgiften till delpensionsförsäkringen avskaffas fr.o.m. den 1 juli 1992. Samtidigt höjs socialavgiften till arbetskadeförsäkringen med 0,5 procentenheter till 1,4 procent av avgiftsunderlaget.

Skälen för mitt förslag: När delpensionsförsäkringen avskaffas upphör behovet av att ta in ytterligare socialavgifter för att finansiera försäkringens utgifter. De övergångsregler som jag föreslagit innebär emellertid att utbetalningar från delpensionsförsäkringen kommer att fortsätta längst för tid t.o.m. juli 1997. De fonderade medel som finns i delpensionsfonden uppgick vid utgången av år 1991 till ca 11,8 miljarder kronor. Dessa medel är tillsammans med de avgifter till försäkringen som inbetalas under första halvåret 1992 och avkastningen på delpensionsfonden mer än tillräckliga för att uppfylla försäkringens åtaganden. Jag föreslår därför att uttaget av socialavgifter till delpensionsförsäkringen, för närvarande 0,5 procent av avgiftsunderlaget, upphör fr.o.m. den 1 juli 1992.

Arbetskadeförsäkringens ekonomi är mycket ansträngd. Den socialavgift som används för finansiering av försäkringen är helt otillräcklig för att finansiera försäkringens kostnader. Den fond som inrättades för att tillsammans med avgiftsinkomsterna finansiera försäkringen är sedan länge tömd. Enligt ett regeringsbeslut den 10 september 1987 används medel från statsbudgeten för att finansiera underskottet i arbetskadeförsäkringen. De medel som frigörs genom avskaffandet av socialavgiften till delpensionsförsäkringen bör därför användas för att förbättra arbetskadeförsäkringens ekonomi.

Mot denna bakgrund föreslår jag att socialavgiften till arbetskadeförsäkringen höjs med 0,5 procent av avgiftsunderlaget fr.o.m. den 1 juli 1992.

Vad jag nu sagt föranleder ändringar i 2 kap. 1 § och 3 kap. 1 och 4 §§ lagen (1981:691) om socialavgifter samt upphävande av 4 kap. 4 § samma lag. Ändringen i 2 kap. 1 § får av lagtekniska skäl ske genom en lag om ändring i lagen (1991:1993) om ändring i lagen (1991:1236) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter.

Mitt förslag: En möjlighet införs att göra förtida respektive uppskjutet uttag av en fjärdedels ålderspension.

Skälen för mitt förslag: Inom såväl folkpensioneringen som tilläggs-pensioneringen finns möjlighet att göra förtida respektive uppskjutet uttag av ålderspension. Ett förtida uttag kan göras tidigast fr.o.m. den månad den försäkrade fyller 60 år. En försäkrad kan göra förtida uttag av hel eller halv ålderspension. Uttaget måste avse såväl folkpension som tilläggs-pension för den som är berättigad till båda förmånerna. Förtida uttag av halv ålderspension kan kombineras med halv förtidspension. Om en ålderspension tas ut i förtid minskas den med 0,5 procent för varje månad som återstår till 65-års månaden. Den maximala minskningen av pensionen kan således bli 30 procent. Minskningen av pensionen är livsvarig. Den som så önskar kan emellertid återkalla ett förtida uttag av pensionen. Något krav på att den som gör förtida uttag slutar att förvärvsarbeta finns inte.

Vid uppskjutet uttag av ålderspension som sker före den månad då den försäkrade fyller 70 år höjs pensionsbeloppet med 0,7 procent för varje månad som pensionsuttaget skjuts upp. Ökningen av pensionsbeloppet är på samma sätt som minskningen vid förtida uttag livsvarig.

Förslaget att avskaffa delpensionsförsäkringen innebär naturligtvis försämrade möjligheter för den som önskar trappa ned sin arbetsinsats före ordinarie ålderspensionering. Förtida uttag och uppskjutet uttag av ålderspension ingår som beståndsdelar i systemet med flexibel pensions-ålder. Jag har i det föregående anfört att motivet för förslaget om avskaffande av delpensioneringen framför allt står att finna i behovet av att minska socialförsäkringens utgifter. Minskningen av pensionsbeloppet för den som gör förtida uttag av ålderspension är aktuariskt beräknad. En utvidgning av möjligheten att göra förtida och uppskjutet uttag av ålderspension medför därför inte någon ekonomisk påfrestning för socialförsäkringssystemet.

Mot denna bakgrund föreslår jag att reglerna om förtida och uppskjutet uttag av ålderspension kompletteras med möjligheter att göra förtida och uppskjutet uttag av en fjärdedels ålderspension.

Vad jag nu sagt föranleder ändringar i 6 kap. 1 och 4 §§, 7 kap. 3 a § samt 12 kap. 1 och 4 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring. Följd-ändringar bör göras i lagen (1969:205) om pensionstillskott och lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd.

Mitt förslag: Ett belopp om 7 miljarder kronor överförs från delpensionsfonden för att täcka det beräknade underskottet för arbetsskadeförsäkringen under budgetåret 1992/93 samt förstärka finansieringen av folkpensionen under budgetåret 1992/93.

Skälen för mitt förslag: Delpensionsförsäkringens utgifter har under en följd av år varit sådana att avgiftsinkomsterna överstigit utgifterna med betydande belopp. Som framgår av avsnitt 3 beräknas delpensionsfondens behållning vid utgången av år 1991 uppgå till ca 11,8 miljarder kronor. Mitt förslag om avskaffande av delpensionsförsäkringen innebär att behovet av medel för att finansiera försäkringens utgifter avtar. Enligt beräkningar som gjorts inom socialdepartementet torde ett belopp motsvarande 7 miljarder kronor kunna disponeras ur fonden för andra ändamål utan att delpensionsförsäkringens åtaganden för den tid som försäkringen finns kvar äventyras. Fonden avses enligt mitt förslag få ytterligare avgiftsinkomster under första halvåret 1992. Till detta kommer den årliga avkastningen på fondkapitalet.

Arbetsskadeförsäkringen har som jag också beskrivit gått med betydande underskott sedan början av 1980-talet. Efter hand har detta underskott kommit att belasta statsbudgeten i allt större omfattning. Arbetskadefondens ackumulerade underskott beräknades vid utgången av år 1991 uppgå till ca 20,2 miljarder kronor.

En särskild utredare har tillsatts för att överväga förändringar i arbetsskadeförsäkringens konstruktion (dir. 1991:74). Ett delbetänkande från utredaren beräknas bli framlagt under våren 1992. Efter remissbehandling avses en proposition kunna föreläggas riksdagen med förslag till förändringar i försäkringen. Sådana förändringar kommer dock inte att kunna träda i kraft så tidigt att ett kraftigt underskott i försäkringens finanser för budgetåret 1992/93 kan undvikas.

Mot denna bakgrund föreslår jag att 7 miljarder kronor ur delpensionsfonden tas i anspråk för att finansiera det – även med beaktande av den av mig under avsnitt 3 föreslagna avgiftshöjningen – beräknade underskottet i arbetsskadeförsäkringen under budgetåret 1992/93. Återstoden av detta belopp används för att förstärka finansieringen av folkpensionen under budgetåret 1992/93.

6 Ikraftträdande

Som framgår av avsnitt 2.2 föreslår jag att delpensionsförsäkringen avskaffas fr.o.m. den 1 juni 1992. Personer som har rätt till delpension enligt nuvarande regler närmast före denna tidpunkt ges emellertid rätt att uppbära delpension så länge de enligt nu gällande regelsystem är berättigade till sådan pension. Enligt särskilda övergångsregler ges per-

soner som fyllt 60 år senast den 31 augusti 1992 och ansökt om delpension före maj månads utgång 1992 rätt till delpension under förutsättning att arbetstidsminskningen skett eller sker före utgången av år 1992.

Växlingen mellan avgift till delpensionsförsäkringen och avgift till arbetsskadeförsäkringen föreslås genomförd den 1 juli 1992.

Mitt förslag att införa en ytterligare nivå, en fjärdedel av hel förmån, då det gäller förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension avses träda i kraft den 1 juni 1992, alltså i samband med avskaffandet av delpensionsförsäkringen.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om upphävande av lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. lag om ändring i lagen (1991:1993) om ändring i lagen (1991:1236) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
4. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
5. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
6. lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd.

I fråga om förslaget under 6 har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Lagförslagen under 2 och 3 avser ett ämne som hör till lagrådets granskningsområde. Med hänsyn till förslagens beskaffenhet skulle emellertid lagrådets hörande vara utan betydelse.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslagen till

1. lag om upphävande av lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. lag om ändring i lagen (1991:1993) om ändring i lagen (1991:1236) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
4. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
5. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
6. lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

dels godkänna att 7 miljarder kronor disponeras ur delpensionsfonden för att finansiera det beräknade underskottet i arbetsskadeförsäkringen under budgetåret 1992/93 samt bidra till finansieringen av folkpensionen under budgetåret 1992/93.

9 Beslut

Prop. 1991/92:149

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden lagt fram.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 februari 1992	10
1 Inledning	10
2 Allmän motivering	11
2.1 Utgångspunkter för välfärdspolitiken	11
2.2 Avskaffande av delpensionsförsäkringen	12
2.3 Övergångsbestämmelser	13
3 Socialavgifter	14
4 Förtida uttag av ålderspension	15
5 Delpensionsfonden	16
6 Ikraftträdande	16
7 Upprättade lagförslag	17
8 Hemställan	17
9 Beslut	18

